

Monumentnummer*: 525978

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **15 september 2003**
Kadaster deel/nr **82991/11**

Woonplaats* **Wassenaar** Gemeente* **Wassenaar** Provincie* **Zuid-Holland**

Locatiennaam **Wassenaar** Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente* **Wassenaar** Sectie* **E** Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
1274

Omschrijving**

Inleiding onderdeel 1.

De geschiedenis van het (land)HUIS Clingendael gaat terug tot het einde van de 16de eeuw. In 1591 werd in de binnenduinen in het zuidwesten van de gemeente Wassenaar de boerenhofstede Clingendael gekocht door Philips I Doublet, die de boerderij uitbreidde met een herenkamer. De hofstede werd door Philips Doublet's gelijknamige zoon en kleinzoon in de 17de eeuw getransformeerd tot een aanzienlijke buitenplaats, die in de periode 1634-1680 meermalen werd uitgebreid. Omstreeks 1830 liet de toenmalige eigenaar, W.J. Baron van Brienen, het huis over de volle breedte zeven meter naar voren toe uitbreiden, de gevels wit pleisteren en de vensters voorzien van Empire-schuiframen. Om de eenheid te vergroten werd toen waarschijnlijk tevens die drie afzonderlijke bouwmass's onder één kap gebracht. Aan het einde van de 19de eeuw verrees ter rechter zijde van het huis een aanbouw met serre en werd een aantal ruimtes ingericht in verschillende neostijlen. In 1939 kwam de buitenplaats in het bezit van Baron Michiels van Verduynen. Kort daarop werd in 1940 het huis Clingendael gevorderd door de Duitse bezetter en ingericht als hoofdkwartier van de rijkscommissaris Seyss-Inquart. Tijdens de bezetting is de serre tot kamer verbouwd en zijn er pantserluiken voor de ramen geplaatst. Nadat de gemeente in 1968 de nieuwe eigenaar van het huis werd stond het enige jaren leeg. Daarna werd het gerestaureerd en sinds 1983 wordt het gebruikt door het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen 'Clingendael'.

Omschrijving

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Met een overkluizing over een kleine waterloop gebouwd, in opzet vrijwel symmetrisch opgezet landhuis met lijstgevels, dat bestaat boven de kelder uit een vrij lage parterre, een eerste verdieping (bel-etage), een vrij lage tweede verdieping (mezzanino) en een zolderverdieping onder afgeknotte schilddaken die zijn gedekt met gesmoorde Hollandse pannen en loden nok- en hoekkepers. Het huis is opgetrokken vanuit een vrijwel rechthoekige plattegrond met tegen de zuidoostgevel een minder hoog opgaande, tot een uitbouw verbouwde serre met plat dak, waarvan de noordoostgevel aansluit op een ondiepe uitbouw, welke met een omlopend, afgeknot schilddak aansluit op de hoofdkap. Rondom zijn de dakschilden voorzien van dakkapellen waarin vensters met openslaande tweeruits ramen en driehoekige frontons. De gemetselde schoorsteen is voorzien van een ijzeren windkap. De gevels zijn boven de hardstenen (voorzijde) en gepleisterde plinten opgetrokken in schone, rode baksteen in kruisverband en worden op de hoeken geaccentueerd door wit geschilderde, gepleisterde blokpilasters. De gevels bevatten rechtgesloten, binnen profiellijsten staande gevelopeningen en worden beëindigd door een entablement met geprofileerde, op klampen rustende gootlijsten. De in Empirestijl vormgegeven vensters in de voorgevel zijn alle met persiennes behangen. De op een plein georiënteerde symmetrisch ingedeelde voorgevel is zeven vensterassen breed en heeft een drie-assig middenrisaliet. De middenrisaliet heeft een uitpandig ingangsportaal, dat is voorzien van een hardstenen stoep met een bordesje en openslaande glasdeuren, geflankeerd door vrijstaande Ionische zuilen en rechthoekige hoekkolommen. Het portaal heeft een entablement met geprofileerde kroonlijst en draagt een balustrade met gedraaide balusters. Aan weerszijden van de entree bevindt zich een zesruits venster. Centraal op de eerste verdieping staan openslaande glasdeuren die uitkomen op het platte dak van het ingangsportaal, dat tevens als balkon fungeert. De deuren staan onder een op twee consoles rustende kroonlijst, waarboven 'HUYSLINGENDAEL' staat vermeld. Het balkon is toegankelijk middels openslaande glasdeuren onder een op consoles staande kroonlijst. Aan weerszijden van de openslaande deuren een zogenaamd 'fenêtre à terre'. De drie vierruits vensters van de mezzanino staan boven en dunne cordonlijst, waarin de onderdorpels zijn opgenomen. Het entablement is verkropt over de middentravee en de hoeklisenen. De attiek op de middenrisaliet is voorzien van reeksen gedraaide balusters en staat boven de uitkragende, geprofileerde kroonlijst van het entablement. De middenrisaliet wordt bekroond door een attiek met balustrade met daarachter tegen het dakschild van het hoofddak een hoger opgaande vierkante sokkel, waarop een minder brede houten dakruiter staat. Deze is voorzien van een uurwerk, een luidklok, rondboogvormige galmgaten, balustrades en aan de zuidwest- en noordoostzijde tevens van ronde wijzerplaten. De dakruiter wordt bekroond door een helmvormig, met koperplaten gedekt koepeldakje met een windvaan. Aan weerszijden van de middenrisaliet bevinden zich twee koekoeken met hardstenen randen. De linker (noordwestelijke), vijf-assige zijgevel is vrijwel symmetrisch ingedeeld en voorzien van vensters die per bouwlaag vergelijkbaar zijn met die in de voorgevel. De vensters in de tweede en de vierde travee zijn blind, dan wel dichtgemetseld. Boven het in de onderste bouwlaag staande venster van de tweede travee van links staat een blind venster dat in vorm en formaat afwijkt van die aan weerszijden. De vensters in deze travee staan boven de boogvormige doorgang van de waterloop onder het huis. Een tweede doorgang is dichtgezet. De symmetrie van de langgevel aan de noordoostzijde is in zuidoostelijke richting verstoord door de toevoeging van een twee venstereenheden brede uitbreiding ter linker zijde van de nog zichtbare bouwnaad. De gevelindeling van de hoofdvorm is te vergelijken met die van de voorgevel met per bouwlaag zeven gevelopeningen, vergelijkbaar met die in voornoemde gevels, en een middenrisaliet met openslaande glasdeuren. Het toegevoegde geveldeel heeft een eerste bouwlaag met twee vensters. De bouwlagen erboven zijn elk voorzien van één venster. De zuidoost gerichte kopse zijde van deze uitbreiding bevat eveneens één venster per bouwlaag, die alle met persiennes zijn behangen. De hier links van staande gevel van de lagere toevoeging uit 1940 heeft op de begane grond een loggia met vier vierkante kolommen die een gepleisterd entablement dragen. In de terugstaande gevelpartij achter de kolommen bevinden zich twee grotere, zesruits vensters en een onder tweeruits bovenlicht staande deur. Rechts van de gevel bevindt zich een klein venster. Boven de loggia bevinden zich drie met persiennes behangen verdiepvingsvensters. Op de rand van het platte dak staat een balustrade met gedraaide balusters. De voorzijde van de uitbreiding uit

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

1940 bevat twee vensters in beide bouwlagen en wordt ook hier beëindigd door een balustrade met gedraaide balusters.

INTERIEUR. Het inwendige van het huis bevindt zich voor een deel nog in de oude staat en bevat diverse belangrijke interieurdelen. Wel zijn in meerdere ruimtes wijzigingen doorgevoerd. Onder meer in de kelder zijn diverse wanden bedekt met de originele witjes en handbeschilderde tegels. De kelders zijn voorzien van gewelven en plavuizen. De meeste enkele en dubbele paneeldeuren tussen diverse ruimtes op de begane grond zijn ook oud en staan vaak nog binnen de bijbehorende, geprofileerde kozijnen. Een aantal van de dubbele deuren heeft een bovenzijde in de vorm van een geknikte boog. Rechts van de entree bevindt zich een kleine ruimte (voormalige vestibule?) met lambriseringen en omlijste schilderijen tussen vroeg-19de-eeuwse kastjes. De vloer in de hal van de entree is betegeld met marmeren platen, evenals de vloer van de gang, waarvan één wand is bekleed met een paneellambrisering. Het trappenhuis met de brede marmeren trap behoort tot de oudste grotendeels intact zijnde onderdelen van het huis. Tussen de 17de-eeuwse betimmeringen bevinden zich schilderijen. Het achtruits venster bevat glas-in-lood met gebrandschilderde medaillons. Op de eerste verdieping bevinden zich de meest representatieve ruimtes. De centrale hal met vide, lambriseringen en paneeldeuren wordt onder meer verfraaid door een 17de-eeuwse muurschildering, lambriseringen, een plafond met een netwerk van profiellijsten, geprofileerde hoeken, paneeldeuren onder kroonlijsten, een fraai vormgegeven haard met een omlijste spiegel en een wapenschild met kroon. Een kamer aan de zuidzijde heeft een bijzondere, vroeg-19de-eeuwse haardpartij met een grisaille met idyllisch tafereel en een vaas met festoenen op de houten boezem. De voormalige, in (neo-)rococostijl uitgevoerde salon bevat een decoratief stucplafond, wanden met profiellijsten, een beeldhouwde marmeren schouw en een spiegel met rijk versierd lijswerk. De voormalige balzaal is voorzien van een houten paneellambrisering in Neorenaissance stijl, de binnen een versierde omlijsting staande dubbele deur met gesneden panelen heeft een kroonlijst, verlevendigd met snijwerk. Een enkele deur heeft een vergelijkbare omlijsting. De haardpartij wordt verfraaid door op sokkels staande zandstenen kariatiden die consoles dragen, een betegelde schoorsteenmantel en dito achterwand, alsmede een boezem met snijwerk in de panelen. Een kamer in de noordoosthoek, achter de balzaal bevat een overhoekse schoorsteenmantel en koven met tandlijst. De 19de-eeuwse trap naar de tweede verdieping is een tweedelige scheluwe trap met tussenbordes en balustrades met gietijzeren spijlen en geprofileerde handlijsten. Ook hier meerdere enkele en dubbele paneeldeuren voor de ruimtes die zich bevinden rondom de centrale, boven de hal gesitueerde vloer. In het midden hiervan bevindt zich een rechthoekige vide. Deze is omheind door een balustrade van gietijzeren hekken, die zijn bevestigd aan octogonale hoekbalusters. De wanden zijn ook hier voorzien van paneellambriseringen. De hoeken van de stucplafonds zijn verlevendigd met versierde koven. Een zware profiellijst omrandt de ovale vide tussen de tweede verdieping en de zolderverdieping. Deze ovale opening heeft op de zolder een balustrade, die voor een deel is opengewerkt met in elkaar grijpende cirkels en deels bestaat uit een dikke profiellijst, waarop een moderne verhoging van de balustrade is gezet. Een tweede trap in het huis is een uit meerdere scheluwe trappen bestaande diensttrap, die zich bevindt tussen alle bouwlagen en balustrades met gedraaide houten spijlen heeft.

Waardering

Het (land)huis van de historische buitenplaats Clingendael is van algemeen belang vanwege de grote cultuurhistorische waarde, de architectuurhistorische waarde en de ensemblewaarde:

- als een behoorlijk gaaf en waardevol voorbeeld van een in oorsprong laat-16de-eeuwse buitenhuis, waarvan de 17de-eeuwse kern voor een groot deel nog aanwezig is;
- als een bijzondere uitdrukking van een typologische ontwikkeling, door de bijzondere bouwgeschiedenis van het huis, die nauw is verbonden met de ontwikkeling van de omliggende tuin en als zodanig een belangrijk onderdeel van een zeer vooraanstaande

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

buitenplaats in de 17de eeuw;

- als een essentieel onderdeel van een groter geheel en vanwege de nauwe functionele en historisch-ruimtelijke relatie met de tuin en de overige onderdelen van de buitenplaats;
- als onderdeel van de historische landgoederenzone die zich aan weerszijden van de rijksstraatweg uitstrekt tussen Den Haag en Leiden, welke een min of meer aaneengesloten geheel vormen en bepalend zijn voor het aanzien van de streek;
- door de hoge architectonische kwaliteiten van het huis, vanwege de bijzondere bouwgeschiedenis en door de bijzondere samenhang tussen het exterieur en delen van het interieur;
- door de herkenbaarheid en de grote mate van gaafheid van het exterieur en belangrijke delen van het interieur.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie